

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Факультет соціології і права**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
соціології і права

_____ А.А. Мельниченко

«___» _____ 20__ р.

«Теорія держави і права»

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки **бакалавра**

напряму **6.030101 «Соціологія»**

спеціальності _____

(шифр і назва)

спеціалізації _____

(назва)

(шифр за ОПП _____)

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права

Протокол від «___» _____ 20__ р. №___

Голова методичної комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«___» _____ 20__ р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Завідувач кафедри публічного права, к.ю.н., доцент

Чепульченко Тетяна Олексіївна

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від «__» _____ 20 __ р. № ____

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«__» _____ 20 __ р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Теорія держави і права» складено відповідно до освітньо-професійної підготовки «бакалавр» напряму (спеціальності) 6.030101 «Соціологія».

Навчальна дисципліна належить до циклу професійна та практична підготовка.

Предмет навчальної дисципліни – правові відносини, які виникають у сфері функціонування державних інститутів, правові відносини між державними органами, фізичними та юридичними особами, а також об'єктивні властивості держави і права, основні та загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування державних і правових явищ.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Теорія держави і права» вивчається паралельно з предметами «Логіка», «Філософія», «Історія держави і права», вона є необхідною передумовою подальшого засвоєння галузевих, спеціальних прикладних юридичних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Змістовний модуль 1. Теорія держави, Змістовний модуль 2. Теорія права, Змістовний модуль 3. Курсова робота

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів здатностей:

- професійного юридичного мислення;
- системного розуміння державно-правової сфери життя суспільства;
- формування понятійно-категорійного апарату юриста;
- формування основ професійного право розуміння та правової культури

юриста.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання: постановка понятійного і категорійного апарату студентів (предмет загальної теорії держави і права, основні і допоміжні методи дослідження державно-правових явищ; особливості виникнення держав у різних народів світу, поняття та ознаки держави та її елементи, принципи формування і діяльності державного апарату, державні органи влади в Україні, політичну систему суспільства та її суб'єкти, ознаки та функції демократії, права людини, місце права в системі соціальних норм, закономірності побудови демократичної держави, структуру права і законодавства; принципи права, співвідношення права і закону, зв'язок і взаємодію норм моралі і норм права, принципи і функції правотворчості, правозастосування і тлумачення норм права, поняття правомірної поведінки, правопорушення та юридичну відповідальність, вимоги законності і поняття правопорядку, основні напрямки правової реформи в Україні), розуміння співвідношення і взаємозв'язку окремих державно-правових категорій та понять, системних взаємозв'язків усіх явищ державно-правової дійсності;

уміння: розвиток у студентів навичок порівняльного державознавства та проведення на основі узагальнення закономірностей, засвоєних у ході вивчення історико-правових дисциплін; застосовувати теоретичні знання в юридичній практиці; систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, вивчати законодавство, орієнтуватися в спеціальній літературі, розмежовувати правові відносини в суспільстві, виділяти основні етапи і стадії правотворчого процесу, визначати напрямки впливу на процес правового регулювання, визначати основні шляхи побудови суверенної, соціальної, демократичної держави, давати аналіз і тлумачення нормам права, нормативно-правовим актам.

досвід: підготовка до вивчення загально професійних та спеціальних юридичних дисциплін; формування основ професійного праворозуміння і правової культури майбутніх юристів на основі теоретичного аналізу усіх державно-правових явищ.

2. Структура навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 години/ 9 кредитів ECTS.

Навчальна дисципліна містить 1 кредитний модуль:

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять						Семестрова атестація
	кредитів	годин	лекції	Практичні заняття	СРС	Реферати (ДКР)	МКР	Курсова робота	
Денна	4	120	18	36	66	1	-	-	екзамен
Заочна	4	120	4	2	114	1	-	-	екзамен

3. Зміст навчальної дисципліни

Семестр 1

Тема 1. Походження, сутність та основні риси держави.

Наукові погляди щодо розуміння держави. Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення. Загальне поняття та соціальне призначення держави. Основні ознаки держави. Територія. Населення. Організація публічної влади. Суверенітет. Загальнообов'язкові правила поведінки (правові норми). Податки. Апарат держави. Влада і норми поведінки в умовах первіснообщинного ладу. Характерні риси публічної влади та соціальних норм первісного суспільства. Відмінність держави і права від родової організації первісного суспільства.

Тема 2. Загальна характеристика теорій походження держави. Теорія сучасної держави.

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності. Наукові ідеї про походження держав у творах видатних вчених. Договірна теорія. Теорія насильства. Патріархальна теорія. Психологічна теорія. Теологічна теорія. Соціально-економічна або класова теорія. Теорія еліт. Органічна теорія. Теорія «держави загального благоденства». Теорія конвергенції. Космічна теорія виникнення держави. Конструктивні та хибні аспекти різноманітних досліджень про походження держави.

Тема 3. Державна влада і держава.

Поняття та сутність влади. Основні компоненти влади – суб'єкт, об'єкт, засоби і процес, що призводить до руху всі її елементи (механізм і засоби суб'єкта і об'єкта). Поняття соціальної (публічної) влади. Співвідношення політичної влади – публічної та державної влади. Ознаки (риси) державної влади – публічна влада, верховна влада, універсальна влада, суверенна влада, верховна влада. Аспекти сутності держави. Суверенітет держави і його співвідношення із суверенітетом народу і суверенітетом нації. Основні права нації.

Тема 4. Держава в політичній суспільства.

Розвиток ідей про політичну систему суспільства у світовій класичній думці про державу і право. Сутність політичної системи суспільства та її основні риси. Елементи політичної системи суспільства. Політичні відносини. Політичні суб'єкти (інститути, організації). Політичні й правові норми. Політична свідомість і політична культура. Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Співвідношення політичної та державної влади. Механізм політичної влади та опозиції.

Об'єднання громадян у політичній системі суспільства: поняття, види та засади їхньої діяльності. Поняття громадської організації та її види. Загальна характеристика політичних партій, види та функції політичних партій.

Загальне поняття трудового колективу, органу громадської самодіяльності, громадського руху та їхні функції у політичній системі суспільства.

Форми впливу органів держави на політичні партії, рухи, інші об'єднання громадян та трудові колективи. Взаємодії політичних партій, рухів, інших громадських об'єднань, трудових колективів з державою.

Тема 5. Форми держави та її структурні елементи.

Розвиток категорії «форми держави» в політично-правовій думці. Поняття форми держави та її структурні елементи. Республіка та монархія як форми правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської та змішаної республіки. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські). Особливості та різновиди республіканської форми правління в сучасному світі.

Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономними утвореннями. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи) їхня відмінність від унітарної та федеративної держави.

Поняття державно-правового (політичного) режиму та його види. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їхні характерні риси. Особливості авторитарного, тоталітарного, фашистського, расистського, військово-диктаторського режиму.

Тема 6. Функції держави.

Поняття функцій держави. Властивості характеру здійснення функцій держави, форми здійснення функцій держави. Зміст функцій держави. Правові форми функцій охорони правопорядку, законності, прав і свобод громадян. Методи здійснення

функцій держави (переконання, заохочення, примус). Види функцій держави: внутрішні, зовнішні, постійні, тимчасові, економічні, політичні, гуманітарні.

Тема 7. Механізм і апарат держави.

Державні організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави. Основні напрямки удосконалення державного механізму в Україні.

Апарат держави. Принцип організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Органи держави, їх ознаки та характеристика. Поняття посадової особи. Владні повноваження, їх основні риси, види та гарантії. Компетенція як сукупність владних повноважень.

Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Механізм держави та місцеве самоврядування.

Тема 8. Права людини і громадянина.

Історія ідеї прав людини. Теорія трьох поколінь прав людини. Ознаки основних прав людини. Зміст і обсяг основних прав людини. Міжнародні стандарти в галузі прав людини. Система основних прав і свобод людини і громадянина. Негативні та позитивні права індивіда. Особисті (громадянські) права – політичні, економічні, соціальні, культурні, економічні. Система обов'язків людини і громадянина. Система прав дитини. Система гарантій прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в демократичній державі. Соціально-правовий механізм забезпечення (реалізація, охорона та захист) прав людини. Організаційна структура європейської системи захисту прав людини.

Тема 9. Загальне вчення про право.

Передумови виникнення права. Ознаки, що відрізняють норми права від норм поведінки у первісному суспільстві. Основні юридичні джерела формування права у різних народів світу. Поняття і ознаки права. Принципи права. Функції права. Співвідношення права і закону. Соціальна цінність права. Структура і форми права.

Співвідношення національного і міжнародного права. Загальні (універсальні та загальновизнані) принципи міжнародного права, право міжнародних організацій, міждержавні угоди.

Тема 10. Система права і систематизація нормативно-правових актів.

Поняття системи права і правової системи. Структурні елементи системи права: правова норма, інститут права, галузь права. Предмет і метод правового регулювання як підстава поділу права на інститути і галузі. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок. Загальна характеристика галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, господарського. Земельного, фінансового, екологічного, житлового, сімейного, сільськогосподарського, соціально-забезпечувального, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального, господарсько-процесуального, виправно-трудоного. Конституція України про Міжнародне право та його пріоритет над національним правом (законодавство). Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право: загальне поняття та види. Систематизація нормативно-правових актів. Кодифікація. Консолідація та інкорпорація нормативно-правових актів. Характерні риси кодифікації.

Тема 11. Норми права у системі нормативного регулювання.

Поняття, види та основні ознаки соціальних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різноманітними засобами соціального впливу. Класифікація соціальних норм. Норми моралі. Звичаї і традиції. Політичні норми. Норми громадських об'єднань (корпоративні норми). Технічні та естетичні норми. Релігійні норми. Норми права. Поняття та ознаки норм права. Місце норм права в системі суспільних норм. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм. Ознаки, що відрізняють норми права від норм моралі. Структура норм права. Гіпотеза, диспозиція, санкція. Співвідношення норм права за предметом правового регулювання. Норми конституційного, цивільного, адміністративного, земельного,

фінансового та інших галузей права. Норми права в залежності від методу правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, рекомендаційні, заохочувальні.

Тема 12. Правоутворення та форми (джерела) права.

Соціальне призначення правотворчості. Етапи правоутворення. Підготовка нормативно-правового акту. Стадії правотворчого процесу. Законодавча ініціатива. Прийняття рішення про підготовку нормативно-правового акту та підготовку його тексту. Обговорення тексту проекту нормативно-правового акту. Доопрацювання проекту. Внесення проекту в правотворчий орган. Обговорення проекту в правотворчому органі. Голосування проекту. Підписання законопроекту. Опублікування і оприлюднення нормативно-правового акту.

Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Інші форми права в Україні. Види нормативно-правових актів. Властивості нормативно-правових актів. Конституція держави – основа правової системи. Відмінність нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів.

Тема 13. Правові відносини. Юридичні факти.

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини створені на основі норм права. Індивідуальний характер правовідносин. Забезпеченість правовідносин захистом державного примусу. Основні види правовідносин. Передумови виникнення і функціонування правовідносин. Взаємозв'язок норми права і правовідносини.

Суб'єкти правовідносин. Правоздатність і дієздатність суб'єктів правовідносин. Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Тема 14. Реалізація норм права.

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Використання норм права. Засоби забезпечення належної реалізації права.

Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Основні ознаки застосування права. Індивідуальний характер застосування права. Застосування права як вид діяльності державних органів. Процесуальна форма застосування права. Прийняття індивідуального правового акту як кінцевий етап правозастосування. Механізм та основні стадії процесу застосування норм права. Загальні вимоги правильного застосування правових норм. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

Тема 15. Тлумачення правових норм.

Поняття і необхідність тлумачення права. Сутність тлумачення – з'ясування, тлумачення, роз'яснення. Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм, логічне, історичне та наукове тлумачення правових норм. Види тлумачення права за суб'єктами. Офіційне і неофіційне тлумачення та його види. Автентичне, делеговане (легальне) та доктринальне, професійне тлумачення норм права. За обсягом: буквальне, поширювальне та обмежувальне тлумачення. За сферою дії: нормативне, казуальне (індивідуальне). Акти тлумачення права, їх види та юридична природа.

Тема 16. Правова і правомірна поведінка. Правопорушення. Юридична відповідальність.

Поняття і основні ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх усунення у сучасному суспільстві. Загальна характеристика та ознаки правопорушення. Протиправність, суспільна небезпека, шкода, вина (намір, необережність). Елементи

правопорушення. Суб'єкти, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення. Види правопорушень, злочини. Проступки (види проступків).

Поняття, ознаки, принципи і види юридичної відповідальності. Конституційна, цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, матеріальна відповідальності. Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Необхідна оборона і крайня необхідність. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини і громадянина. Юридична відповідальність і державний примус.

Тема 17. Правосвідомість і правова культура.

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосовну діяльність. Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Професійна правосвідомість юриста. Поняття правової світоглядної ідеології. Правова культура: її сутність та основні риси, форми прояву в суспільстві. Правові погляди і принципи. Правова культура у законодавчій і правозастосовній діяльності.

Тема 18. Основні типи правових систем світу.

Характерні риси, особливості та природа категорії «Правова система». Теоретичні проблеми типології та класифікації правових систем. Джерела права як сутнісна характеристика типу правових систем. Право і суспільство як об'єктивні фактори формування та функціонування правових систем. Порівняльно-правові дослідження та їх вплив на розвиток і вдосконалення національної правової системи. Система права та її структура. Нормативно-правовий акт (закон) у системі джерела права. Делегована правотворчість. Правотворчість суб'єктів федерації. Англо-американський тип правової системи. Правова система Великої Британії. Загальне правило Великої Британії. Право справедливості. Судовий прецедент у системі джерела права. Закон в англійській правовій системі. Співвідношення закону і прецеденту.

4. Рекомендована тематика семінарських занять

Плани семінарських занять з дисципліни «Теорія держави і права» для студентів спеціальності 6.040301 «Правознавство» розроблені згідно з навчальною програмою затвердженою Міністерством освіти і науки України і Національним технічним університетом України «КПІ».

Тематика семінарських занять передбачає вивчення найбільш складних і найважливіших проблем навчального курсу. Це питання сутності та походження держави і права, механізму і функцій держави на сучасному етапі розвитку України.

Мета семінарських занять – допомогти студентам глибше засвоїти теоретичні положення курсу загальної теорії держави і права.

Модуль 1

Тема 1. Державна влада і держава.

Тема 2. Держава в політичній системі суспільства.

Тема 3. Форми держави.

Тема 4. Функції держави.

Тема 5. Механізм і апарат держави.

Тема 6. Права людини і громадянина.

Тема 7. Загальне вчення про право.

Тема 8. Система права і систематизація нормативно-правових актів.

Тема 9. Норми права у системі нормативного регулювання.

Тема 10. Правоутворення та форми права.

Тема 11. Правовідносини. Юридичні факти.

Тема 12. Реалізація норм права.

Тема 13. Тлумачення норм права.

Тема 14. Правова та правомірна поведінка. Правопорушення. Юридична відповідальність.

Тема 15. Правосвідомість і правова культура.

Тема 16. Правове виховання. Правовий нігілізм.

Тема 17. Основні типи правових систем світу.

Тема 18. Правова система України.

5. Рекомендовані індивідуальні завдання

Робочим планом передбачено написання студентами рефератів та курсових робіт для денної форми навчання, курсових робіт та домашніх контрольних робіт для заочної. Тематика рефератів, курсових робіт та домашніх контрольних робіт знаходиться у додатку до робочої програми.

6. Рекомендowana література

1. Базові

1. Конституція України. Офіц. текст, прийнятий на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: Зі змінами станом на 1 січня 2006 р. — К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006. — 120 с.
2. Європейська конвенція з прав людини (Рим, 4 листопада 1950). - К.: Українська правнича фундація, 1997.
3. Загальна декларація прав людини (ООН. 1948 р.) // М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі, Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. - К., 1997.
4. Актуальні проблеми теорії держави та права. Частина 1. Актуальні проблеми теорії держави: Навчальний посібник / С.М.Тимченко, С.К.Бостан, С.М.Легуша. Н.М. Пархоменко, Т.О.Пікуля, Н.В.Пронюк. — К.: КНТ, 2007.
5. Алексеев С.С. Теория права. — М.: Изд-во БЕК, 1994.
6. Бобровник С.В. Проблеми теорії держави і права. Курс лекцій. — К: КУП, 2004.
7. Ведерніков ЮА., Геркул В.С. Теорія держави та права. — К: Центр навчальної літератури, 2005.

8. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник. — 2-е изд. — М.: Омега-Л, 2005.
9. Загальна теорія держави і права / За редакцією академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора В.В.Копейчикова. — К.: Юрінком, 1997.
10. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.В.Цвік, В.Д.Ткаченко, ЛЛ.Рогачова та ін.; За ред. М.В.Цвіка, В.Д.Ткаченко, О.В.Петришина. — Харків: Право, 2002.
11. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права Підручник. — Львів: «Новий Світ — 2000», 2003.
12. Котюк В.О. Загальна теорія держави і права: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2005.
13. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права в вопросах и ответах. — М.: Юристь, 1997.
14. Марченко М.Н. Теория государства и права: Учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ТК Велби, Проспект, 2003.
15. Марчук В.М., Ніколаєва Л.В. Нариси з теорії права: Навч. по-сіб. — К.: Істина, 2004.
16. Морозова Л.А. Теория государства и права. — М.: Юристь. 2002.
17. Оборотов Ю.М. Теорія держави і права (прагматичний курс): Екзаменаційний довідник. — Одеса: Юридична література, 2004.
18. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах. Отв. Ред. Проф. М.Н.Марченко. — Том 1. Теория государства. — М.: Издательство «Зерцало», 1998.
19. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В.Лазарева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристь, 2001.
20. Оксамитний В.В. Теория государства и права. — М.: ИМПЗ- ПАБЛИШ, 2004.
21. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні. — К.: Ін-т держави і

права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002.

22. Поляков В.А., Тимошина Е.В. Общая теория права. — СПб: Издательский дом С.-Петербур. гос. ун-та., 2005.

23. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. — Вид. 6-е. — Х.: Консум, 2002.

24. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. — Харків: Еспада, 2006.

25. Сырых В.М. Теория государства и права: Учебник для вузов. — М.: Былина, 1998.

26. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006.

27. Теория государства и права: Учебник / Под ред. докт.юрид. наук, проф., засл. деятеля науки Р.А.Ромашова. — СПб: Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2005.

28. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М.Колодій, В.В.Копейчиков, С.Л.Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л.Лисенкова. В.В.Копейчикова. — К.: Юрінком Інтер, 2003.

29. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб. для студ. вищ. Навч. закл. / Авт.-упоряд. Кравчук М.В. — К.: Атіка, 2005.

30. Тимченко С.М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні. — Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут МВС України, 2002.

31. Хропанюк В.Н. Теория государства и права: Учебное пособие для высших учебных заведений / Под ред. профессора М.Стрекозова. — М.: «Дабаров», Ткачев, Димов», 1995.

32. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. енцикл.. 2001.

2. Додаткова література

1. Абдулаев М. И. Теория государства и права. — СПб.: Питер, 2003. — 396 с.
2. Абдулаев М. Я., Комаров С. А. Проблемы теории государства и права. СПб.: Питер, 2003. - 576 с.
3. Абрамова Н. Т. Процесс регулирования и его основные формы // Вопросы философии. — 1968. -№ 1. — С. 40-46.
4. Абушенко В. Л. Ценностные ориентации личности: проблемы формирования (социологический аспект). — Мн.: Наука. 1994. — 230 с.
5. Аврамова Е., Дискан И. Социальные трансформации и элиты // Общественные науки и современность. — 1994. — № 3. — С. 45-48.
6. Азаркии Н. М., Завьялов Ю. С, Мартышш О. В. История политических и правовых учений: Учебник / Под ред. О. В. Мартышина. - М.: Норма, 2004. - 899 с.
7. Алаіс С. І. Проблема праворозуміння в основних школах права: Автореф. дис. канд. юрид. наук. — К., 2003. — 20 с.
8. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. — М.:НОРМА, 2001.-752 с.
9. Алексеев С. С. Общая теория права: Учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ТК Велби, Проспект, 2008. — 576 с.
10. Аллан Т.Р.С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права / Пер. з англ. Р. Семківа. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008.— 385 с.
11. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. 2-е вид., випр. і доп. — К.: Генеза, 1996. — 368 с.
12. Антология мировой правовой мысли: В 5 т. — М.: Мысль, 1999. — Т. 3: Европа. Америка: ХУИ-ХХ вв. — 829 с.
13. Антонов М. В. Правовое учение Г. Д. Гурвича: Дис. ... канд. юрид. наук. - СПб., 2006. - 200 с.
14. Бабенко К. А. Проблема стабільності Конституції в умовах зміни суспільних відносин // Вісник Верховного Суду України. — 2007. - № 2 (78). - С. 8-12.

15. Байниязов Р. С. Абстрактное правосознание и правовой менталитет // Право и политика. - 2003. - № 4. - С. 101-105.
16. Байтин М. И. Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков). — М.: ООО ИД «Право и государство», 2005. — 544 с.
17. Баскаков А. Я., Туленков Н, В. Методология научного исследования: Учеб. пособ. - К.: МАУП, 2002. - 216 с.
18. Бачинін В. А., Панов М. Л. Філософія права: Підручник. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. — 472 с.
19. Бердяев Н. А. Государство // Власть и право. Из истории правовой мысли / Сост. А. В. Поляков, И. Ю. Козлихин. — Л.: Лениздат, 1990. - С. 286-296.
20. Берман Г. Д. Западная традиция права: эпоха формирования. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1998. — 622 с.
21. Бернацкий Г. Г. Естественное право. Права человека. Мораль. — СПб.: СЗАГС, 2000. - 168 с.
22. Бобровник С. В. Права людини та сучасна держава: шляхи узгодження взаємодії// Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. - К., 2007. - Вип. 18. - С. 69-76.
23. Богачов А. Герменевтика філософська // Філософський енциклопедичний словник. — К.: Абрис, 2002. — С. 115-116.
24. Богініч О. Л. Природно-правові та державно-правові засади правової системи України // Вступ до теорії правових систем / Кол. авторів; За ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. — К.: Юрид. думка, 2006. - С. 318-338.
25. Брюггер В. Образ людини у концепції прав людини // Проблеми філософії права. — Київ—Чернівці: Рута, 2003. — Т. I. — С. 136-146.
26. Васильєв А. В. Теория государства и права: Курс лекций. — М.: Флин-та: МПСИ, 2006. - 200 с.
27. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і до-повн.) / Уклад, і гол. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ Перун, 2005,- 1728 с.
28. Венгеров А. Б. Теория государства и права: Учебник. — М.: Новый Юрист, 1997. — 624 с.

29. Вступ до теорії правових систем: Монографія / За заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрид. думка, 2006. — 432 с.
30. Гайск Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. — К.: Аквілон-Прес, 2000. Т. I. - 448 с.
31. Гегель Г. Философия права. — М.: Мысль, 1990. — 524 с.
32. Головистикова А. Н., Дмитриев Ю. А. Проблемы теории государства и права: Учебник. — М.: Эксмо, 2005. — 832 с.
33. Грищенко А. В. Правовий закон: питання теорії та практики в Україні: Дис. канд. юрид. наук. — К., 2002. — 228 с.
34. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. — 3-є вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. - 495 с.
35. Долматов І. В. Просторове буття сучасної держави: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Одеса, 2009. — 22 с.
36. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 416 с.
37. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. — К.: Парламентське видавництво, 1999. — 192 с.
38. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. — 2003. — № 12. — С. 37-40.
39. Кант И. Сочинения: В 6-ти т. / Под общ. ред. В.Ф. Асмуса, А. В Гульни, Т. И. Ойзермана. — М.: Мысль, 1966. — Т. 5. — 564 с.
40. Кельзен Г. Чисте Правознавство: 3 додатками: Проблема справедливості / Пер. з нім. О. Мокровольського. — К.: Юніверс, 2004. — 496
41. Керимов Д. А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии права. — М.: Изд-во современного гуманитарного унта, 2003. - 620 с.
42. Кистяковский Б. А. Социальные науки и право. Очерки по методологии социальных наук и общей теории права — М.: Тип. Са-башниковых, 1916. - 704 с.
43. Козюбра М. /. Права і свободи людини і громадянина у новій Конституції України //Адвокат. — 1996. — № 2. — С. 3—5.

44. Козюбра М. І. Правовий закон: проблема критеріїв // Вісник Академії правових наук України. — Х.: Право, 2003. — № 2 (33) — № 3 (34). - С. 83-96.
45. Колодій А. М. Принципи права України. — К.: Юрінком Інтер, 1998.-208 с.
46. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини (ETS N0.5) із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11 // 36 договорів Ради Європи. Українська версія. — К.: Парламентське видавництво, 1999.— 656 с.
47. Конституция, закон, подзаконный акт/Авт. кол.; Отв. ред. Ю. А. Тихомиров; Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ. — М.: Юрид. лит., 1994. — 133 с.
48. Конституційна держава та права людини й основоположні свободи: Україна та європейський досвід / За ред. М. В. Савчишина. — Ужгород: Мистецька Лінія, 2007.— 348 с.
49. Костенко О. М. Конституція і ідеологія: проблема співвідношення // Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: До 10-річчя Конституції України і 15-ї річниці незалежності України. 36. наук, статей. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. - С. 87-93.
50. Костенко О. М. Культура і закон — у протидії злу. — К.: Атіка, 2008. — 352 с.
51. Котюк І.І. Пізнання в сфері судочинства в системі інших видів пізнання // Держава і право. 36. наукових праць. Юридичні і політичні науки. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. - Вип. 37. - С. 21-27.
52. Кубко Є. Б. Проблеми законності в держуправлінні // Законність: теоретико-правові проблеми дослідження та впровадження. — К.: Юстиніан, 2004. - С. 163-182.
53. Легуша С. М. Правові відносини і правовий зв'язок: проблеми співвідношення // Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. - К., 2008 - Вип. 19. - С. 90-99.
54. Лейст О. З. Сущность права. Проблемы теории и философии права / Под ред. В. А. Томсинова. — М.: Зерцало, 2008. — 452 с.

55. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. — М.: Мысль, 1977. — Т. 33 - 456 с.
56. Лукашева Е. А. Человек, право, цивилизации: нормативно-ценностное измерение. — М: Норма, 2009. — 384 с.
57. Луць Л. А. Структура правової системи суспільства: загальнотеоретичні аспекти // Право України. — 2002. — № 9. — С. 7-Ю.
58. Львова О. Л. Природні права, релігія, закон: співвідношення на конституційному рівні. Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: До 10-річчя Конституції України і 15-річчя незалежності України: Зб-к наук, статей / За ред. Ю. С. Шемшученка. — К.: ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. - С. 66-69.
59. Львова О. Л. Ціннісні орієнтації у праві як фактор утвердження принципу верховенства права в Україні // Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: Монографія: У 2 кн. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка / Кн. 1: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / Відп. ред. Н. М. Оніщенко. - К.: Юрид. думка, 2008. - С. 102-153.
60. Макаренко Л. О. Дія права// Міжнародна поліцейська енциклопедія: У Ют./ Відп. ред. Ю. і. Римаренко, Ю. С. Шемшученко та ін. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2003.- Т. 1.-С. 173-174.
61. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве. — 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юристъ, 2004. - 250 с.
62. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. — 2-е изд. — М.: Госполитиздат, 1962. - Т.22.-804 с.
63. Марченко М. Н. Источники права. — М.: Проспект, 2005. — 759 с.
64. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права. — М.: Проспект, 2005. — 768 с.
65. Мірошніченко М. Системно-інформаційний підхід у дослідженні правової системи // Право України. — 2006. — № 8. — С. 35—38.
66. Нерсесянц В. С. Проблемы общей теории права и государства: Учебник. - М.: Норма, 2002. — 832 с.

67. Нерсесянц В. С. Философия права: Учебник. — М.: НОРМА, 2001. — 647 с.
68. Нонко О. Конституційний процес в Україні та вплив на нього Ради Європи // Право України. - 2006. - № 9. - С. 21-29.
69. Оборотов Ю. Н. Традиции и обновления в правовой сфере: вопросы теории (от познания к постижению права): Монография. — Одесса: Юрид. лит., 2002. — 278 с.
70. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні. Монографія. — К.: Алерта, КНТ, Центр навч. літ., 2008. — 472 с.
71. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. - 352 с.
72. Оніщенко Н. М. Проблеми ефективності законодавства: сучасна доктрина та проблеми практики // Судова апеляція. — 2006. — №2. -С. 10-16.
73. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми реалії, перспективи: Монографія / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. — К.: Юрид. думка, 2008. — 320 с.
74. Павлов С. Методологія наукового пізнання правових традицій України // Право України. - 2007. - № 10. - С. 17-22.
75. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: Монографія. К.: Юрид. думка, 2008. — 336 с.
76. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. — СПб.: Лань, 2000. — 606 с.
77. Петришин О. В. Право як соціокультурне явище: особливості юридичного підходу // Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія / За ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. - Х.: Право, 2007. - С. 90-109.
78. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. — Х.: Право, 2008. — 240 с.
79. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: Монографія / Кресіна І. О., Матвієнко А. С., Оніщенко Н. М. Перегуда Є. В.,

Скрипнюк О. В., Балан С. В., Стойко О. М.; За ред. І. О. Кресіної. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. — 304 с.

80. Поляков А. В. Общая теория права: Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: Курс лекций. — СПб.: Изд. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. — 864 с.

81. Проблеми теорії ментальності / Відп. ред. М. В. Попович. — К.: Наукова думка, 2006. — 407 с.

82. Рабінович П. М. Методологія правознавства: проблеми плюралізації// Вісник Академії правових наук України. — 1995. — № 3. — С. 82.

83. Рабінович П. М. Праворозуміння «природне» та «легістське»: неминучість співіснування // Право України. — 2009. — № 3. — С. 65-71.

84. Рабінович П. М., Хавронюк М. 1 Права людини і громадянина: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2004. — 464 с.

85. Ромашкін С. В. Типи правопізнання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.-Х., 2008.-23 с.

86. Селіванов В, М. До проблеми методологічного забезпечення теоретичного аналізу державотворення і правотворення в Україні //Право України. - 2006. - № 4. — С. 21-29.

87. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: Монографія. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2002, — 724 с.

88. Сливка С. Природне та надприродне право: У 3-х ч. — К.: Атіка, 2005 — Ч. 1: Природне право: історико-філософський погляд. — 224 с.

89. Сливка С. С. Позитивістські концепти: філософсько-правовий аналіз. - Львів: ЛьвДУВС, 2006. - 160 с.

90. Співак В. І Правова культура виборів в Україні: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. — К.: Юрид. думка, 2006, — 156 с.

91. Сырых В. М. Логические основания общей теории права. — 2-е изд. — М: ЗАО Юстицинформ, 2004. — ТІ: Элементарный состав. — 528 с.

92. Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении (попытка проблемного анализа) // Правоведение. — 2002. — № 1.-С. 159-173.

93. Тимошенко В. І. Правова держава (теоретико-історичне дослідження). — К.: Наукова думка, 1994. — 131 с.

94. Тимошенко В, /. Юридична і фактична рівність: проблеми розмежування // Держава і право: Збірник наук, праць. Юридичні і політичні науки. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. - Вип. 33. - С. 3-10.

95. Удовика Л. Г. Правовий менталітет як чинник розвитку правової системи // Держава і право. 36. наук, праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. - С. 245-250.

96. Філіпова Т. В. Професійний менталітет державних службовців в Україні: технологія формування: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління. — Дніпропетровськ, 2006. — 20 с.

97. Філософія права / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена; Пер. з англ. П.Тарашук. — К.: Основи, 2007. — 1256 с.

98. Філософія права: Навч. посіб. / За заг. ред. О. Г. Данільяна. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 280 с.

99. Цветков В. В., Креста І. О., Коваленко А. А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія. — К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2003. — 496 с.

100. Цвік М. Про сучасне праворозуміння // Вісник академії правових наук України. - 2001. - № 4. - С. 3-13.

101. Шайгородський Ю. Суспільна мораль як система цінностей // Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: зб. нормативних актів України / Укл.: Ю. Ж. Шайгородський, К. П. Меркотан. — К.: Укр. центр політ, менеджменту, 2007. — С. 5-20.

102. Шемшученко Ю. С. Правовий простір // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Ред. кол./ Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. - К.: Укр. енцикл., 2002. -Т. 5.-С. 44.

103. Шишко В. В. Культурологічні аспекти правотворчості: Монографія. — Львів: Львів, держ. ун-т внутрішніх справ, 2006. — 188 с.

104. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова

ред. кол.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 2003. — Т. 5. — 736 с.

105. Ющик О. І. Суб'єктивне право — вихідний пункт дослідження права // Держава і право: 36. наук, праць. Юридичні і політичні науки. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. - Вип. 21. - С.16-24.

7. Засоби діагностики успішності навчання

Засоби діагностики успішності навчання студентів – це тестування, усне та письмове опитування, виконання практичних завдань, реферати, самостійні роботи, екзамен.

8. Методичні рекомендації

При складанні робочої програми для заочної форми навчання має бути враховано те, що на лекції та семінарські заняття для студентів заочної форми навчання відведено значно менше навчального часу, порівняно з денною формою навчання. Тому, плануючи тематику лекцій доцільно орієнтуватись на висвітлення фундаментальних, базових питань навчального матеріалу.